

De materialistische psychologie wil natuurlijk van een onsterfelijke ziel niets weten. Zij kon daarom de gedachte van een substantieele kern van de persoonlijkheid, van een eigenlijke geschapen „persoon“ niet aanvaarden. Toch moest zij erkennen dat men bij de psychologie telkens weer stuitte op het „ik“. Zij moest daarmee een weg vinden. Welnu, zij declareerde dat „ik“ als niet eigenlijk, maar als een simpel vereenigingspunt van al onze voorstellingen. Zoo wordt het „ik“ zuiver formeel, niet iets werkelijks, een gedachten- ding, waar wij ons verder niet mee hebben te bemoeien. Het is slechts voor het gemak ingevoerd om de vele verschijningsvormen van de psychische inhoud een soort eenheid van optreden te verschaffen. Feitelijk is het „ik“ dus niets. Maar daarmee is ook de persoon niets.

De materialistische psychologie had den term ontleend aan Kant. De betekenis van Kant was, dat hij zich met zijn filosofie weer keerde tot het innerlijk leven van den mensch. „Voor Kant was het kennende subject niet meer het blanco blad papier, waarop de buitenwereld haar letterteekens schrijft. Maar voor Kant was het kennende subject de meester die de buitenwereld veroverd en aan die buitenwereld zijn stempel opdrukt. „Ik ben het zelf“, zoo zegt Kant, „die de wetten, samenhangen, kleuren en klanken in de buitenwereld legt.“ Maar zou ik alles wat ik uit mijn eigen binnenste reproduceerde, het wereld- beeld buiten me, weer terug nemen, dan zou niets anders overblijven dan een onbekende X., het „ik“. Van dat ik, zoo zeide Kant, kan men niets anders zeggen, dan dat het een formeele samen- hang is van datgene, wat ieder oogenblik opnieuw in ons bewustzijn is gegeven.

Daar ligt het begin van de „formeele bepalingen“- theorie. Het is geen wonder dat men bij een poging om een term van de Gereformeerde dogma- tiek en een aan Kant ontleend term tot een eenheid te verbinden tot wonderlijke consequen- ties komt.

Maar er is wel een groot verschil tusschen die beide.

Het „ik“ als complementum existentiae heeft een eigen bestaan, is een werkelijk iets.

Het „ik“ als formeele bepaling is niets, een gedachten- ding.

De persoon is voor het materialisme en voor Kant in wezen iets dat er niet is.

Maar gelukkig, de persoon is voor de Gerefor- meerde dogmatiek altijd nog geweest een wezenlijk, bestaand iets, een schepsel Gods, liggende onder den ban der zonde, maar ook straks, door Gods Geest wedergeboren erfgenaam van de beloften en erfgenaam van de hemelsche heerlijkheid.

J. W.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

De verwerping van het Oude Testament in het heden en verleden.

VI.

Het is ondoenlijk alle stemmen te laten hooren die roepen om afschaffing van het O. T. Groot is het aantal brochures en persartikelen zoowel vóór als tegen het O. T. Het is noch mogelijk, noch noodzakelijk deze ook maar voor een deel hier te bespreken. In hoofdzaak is het echter toch de- zelfde redeneering die gevolgd wordt. Op een enkele uittaling wil ik echter nog tot slot de aan- dacht vestigen.

In het Deutsche weekblad „Die Kommenden“ van 30 Maart 1928 komt een artikel voor onder den titel: Der Kampf gegen das Alte Testament in religiöser Hinsicht (Zie: M. Thilo, Der Kampf gegen das Alte Testament, 1931), waarin de auteur zich richt tegen het gebruik in de praclijk van het O. T. als godsdienstig boek. Hij beweert dat het doel van de jeugtopvoeding Duitsch moet zijn. In de plaats van de onbruikbare religie der kerk moet een Deutsche religie gesteld worden. Doch vóór alles moet het O. T. daar buiten gesloten worden, omdat de godsdienst van het O. T. niet alleen on- Duitsch is, maar ook zedelijk minderwaardig. Het boek is in het geheel geen heilig boek, het heeft een mythischen grondslag en is uit een volk voort- gekomen dat niet godsdienstiger was dan alle andere volken. Zelfs de Profeten en de Psalmen moeten in hun geheel verworpen worden.

Dat het gevaar voor toepassing van zulke theo- rien in de praclijk lang niet denkbeeldig is be- wijst wel de bepaling onlangs uitgevaardigd door het Hessische ministerie van eredienst (Standaard 8 Juni 1934) om het leerplan op de scholen voor godsdienstonderwijs te wijzigen met dien ver- stande, dat op de gymnasia voortaan in alle drie eerste klassen in plaats van het O. T. slechts het N. T. mag worden behandeld. Dat dit ging in overeen- stemming met de kerkelijke autoriteiten is wel heel droevig!

Gelukkig wordt er in Duitschland ook met kracht gestreden vóór de handhaving van het O. T. Bekende Duitsche geleerden, onder wie de Oud-

testamenticus Ernst Sellin mengden zich daar- voor in den strijd (Zie zijn: Abschaffung des Alten Testaments? 1932). Zelfs een Nationaal-Socialist en lid van de beweging der „Deutsche Christen“, de predikant Fritz Beckmann komt op voor het O. T. als openbaring Gods. Helaas kan dit van de beweging als zodanig niet zonder voorbehoud gezegd worden. De „Richtlijnen“ die opgesteld wer- den voor de kerkelijke verkiezingen in den herfst van 1932 en die heden van programmatische betee- kenis geworden zijn, spreken zich weliswaar niet uit over het O. T., maar in de negende stelling treedt in volen omvang het anti-semitisme aan den dag, waarin gezegd wordt dat de zending onder de Joden een gevaar is voor het Deutsche volk. (A. Dannemann, Die Geschichte der Glaubensbe- wegung „Deutsche Christen“, pg. 40).

En in dit verband zij ook gewezen op een pas- sage uit de redevoering van den rijksbisschop Dr Müller op 28 Febr. van dit jaar in het Sport- palast te Berlijn gehouden. Deze hoogste kerke- lijke autoriteit in Duitschland beweerde: „Dik- wijls bestaat de meening dat het Christendom uit het Jodendom is voortgekomen, zoo ongeveer als een boom uit de aarde spruit en in de aarde wortelt, zoo zou dan het Christendom met het Jodendom verwant zijn. Hierteegenover moet er steeds weer met alle beslistheid de nadruk op ge- legd worden dat het Christendom niet uit het Jodendom gegroeit, maar in strijd tegen het Jodendom geworden is, (spati- eering niet van mij) en als heden van Christen- dom en Jodendom gesproken wordt, dan staan beide in hun diepste wezen vierkant tegenover elkaar; hier is geen verbondenheid, maar de meest scherpe tegenspanning“.

Het zal ieder duidelijk zijn dat een dergelijke uittaling zonder eenigen naderen commentaar mis- leidend is en velen de consequentie doet trekken: dus los van het O. T.

Wij hebben hiermede onze artikelen beëindigd en een overzicht gegeven van de verwerping van het O. T. in heden en verleden. Niet dat er nog niet meerdere namen zouden te noemen zijn van menschen, die zich tegen het O. T. als goddelijk openbaringsboek gekeerd hebben, maar wij hebben in den loop der historie op enkele belangrijke figuren de aandacht gevestigd.

Het ligt niet in den historischen aard van deze artikelen om kritiek te leveren op de naar voren gebrachte theorieën. Het zal in dit blad ook wel niet noodig zijn. De aanvaarding van het O. T. als Gods Woord is, evenals die van de geheele Heilige Schrift, tenslotte een kwestie van geloof.

Op een enkel ding wil ik echter nog wijzen en wel op het groote gevaar van de z.g. Bijbel- critiek. Immers als men, om welke redenen dan ook, meent bepaalde gedeelten van het O. T. niet te kunnen aanvaarden of althans niet zonder meer te kunnen aanvaarden, leidt dit tot de conse- quentie van de verwerping van het O. T.

Op aangrijpende wijze wordt dit geïllustreerd door het verhaal van den man die deze conse- quentie getrokken heeft, n.l. Friedrich Delitzsch. In zijn voorwoord op „Die grosse Täuschung“ ver- tellt hij het volgende: Als jong student hoorde hij op het college van een gevierd liberaal theoloog dat het z.g. vijfde boek van Mozes, Deuteronomium, heelemaal niet door Mozes geschreven was, maar zeven eeuwen later te boek was gesteld, hoewel het boek zelf getuigt door Mozes zelf opgesteld te zijn. Daar Delitzsch uit een streng orthodoxe Luther- sche familie kwam was hij hierdoor diep ontroerd en bezocht daarom nog denzelfden dag den hoog- leeraar op zijn spreekuur, om met hem over de zaak te spreken, bij welk onderhoud Delitzsch zich liet ontvallen: „Dan is dus het vijfde boek van Mozes wat men een falsificatie noemt?“ Het an- woord luidde: „Om Godswil! Dat is wel waar, maar zooiets mag men niet zeggen!“

Nooit, zegt Delitzsch, heb ik begrepen waarom men ook niet openlijk in zulke ernstige zaken dat- gene zal uitspreken wat waar is.

En ten laatste: wie het O. T. verwerpt, verwerpt daarmee ook het N. T., want wij hebben bij al degenen die het O. T. verwierpen als openbaring Gods gezien dat zij daarbij niet bleven staan, maar zich genoodzaakt zagen ook uit het N. T. gedeelten te verwijderen. En hiervan geldt ook wat in het voorafgaande is gezegd: wie een gedeelte van Gods Woord verwerpt, verwerpt daarmee in prin- cipe de geheele Schrift.

Harderwijk.

Dr G. J. D. AALDERS.

MUZIKALE KRONIEK

„Die Heilige Stadt“ van Walther Böhme door „Halleluja“ te Rotterdam.

II.

Het lijkt me voor dirigenten als Tobé, die al jaren en jaren met een bepaald koor werken, veel en veel moeilijker om in de richting van repor-

toirevernieuwing en -uitbreiding iets te doen dan voor koorleiders wier eigen muzikale opleiding dateert uit later tijd.

Onze koren stonden vijftig jaar geleden aan het begin van een eigen, Christelijke muziek- cultuur, en hebben onder hun vaak slechts gebrek- kig-geschoolede leiders hard gewerkt om het tegen- woordige resultaat te bereiken.

We kunnen niet dankbaar genoeg zijn, dat zulke koren en zulke dirigenten in hun tijd met zijn eigen eischen gedaan hebben wat ze konden.

En we mogen er wel een open oog voor hebben, als een vijftig jaar bestaand koor onder leiding van een dirigent die reeds zeventwintig jaar den staf zwaait, in dezen tijd een eerste uitvoering in Nederland aandurfte van een oratorium, buiten het traditioneele repertoire om, zelfs al zou een herhaling achterwege blijven.

En dat de wijze van uitvoering zoo was, dat we het stuk behoorlijk konden leeren kennen, is des- te prettiger.

Ziedaar de reden waarom we thans gaarne „Hal- leluja“ en zijn leider H. H. Tobé ook in deze muzikale kroniek een dubbelen gelukwensch doen toekomen.

Daarom ga ik ditmaal het Te Deum van Bruck- ner, dezenelfden avond ten gehoor gebracht, voorbij. Dit kwam trouwens in de uitvoering slechts fragmentarisch tot zijn recht.

„Die Heilige Stadt“, gecomponeerd door Wal- ther Böhme als opus 30, vorderde de meeste aan- dacht op het feestconcert, en de uitvoering daar- van was toch wel de muzikale daad van den avond, mede door de wijze van vertolking.

De componist werd 6 September 1884 te Leipzig geboren. „Na zich voorbereid te hebben voor het leraarsambt“ — ik citeer het overzicht, in het programma opgenomen — „besloot hij in 1908 aan het Leipziger Conservatorium muziek te studeren. Van de tijdens zijn leertijd aan het Conservatorium ontstane werken ontving hij voor een Sympho- nische Suite voor groot orkest het Nikisch-Stipen- dium. Böhme is thans te Reichenbach (Vogtland) woonachtig en is daar zangleraar en Kantor aan de Peterpaulkirche. De tekst van „Die Heilige Stadt“ heeft de componist zelf samengesteld uit de Heilige Schrift en religieuze gedichten.

Jeruzalem“ ligt vóór ons op de heilige berg Sion. De componist voert ons naar plaatsen als de tempel, de Gouden Poort, de Via Dolorosa, Golgotha, het heilige graf, bijzondere gedeelten samengeweven met de geschiedenis van onzen Heiland.

In het eerste deel tekent hij ons de heerlijkheid van het oud-testamentische Sion en laat ons in het achtste deel de puinhopen der verwoeste stad zien, om dan in het laatste deel, het negende, het in visioen geziene beeld van het Hemelse Jeruzalem voor ogen te stellen. Als een rode draad gaat door het gehele werk het leven en lijden van onzen Heiland en het slot geeft op de puinhopen van het aardse Jeruzalem de Christen uitzicht op de onvergankelijke stad in glansrijke schoonheid“.

De negen „momenten“ die in overwegend „schild- rende“ muziek worden uitgebeeld, zijn: Sion, De twaalfjarige Jezus in den tempel, De tempel- reiniging, Aan de gouden poort, Via dolorosa, Gol- gotha, Het heilige graf, Op de puinhopen van de heilige stad, en Het hemelsche Jeruzalem.

Men ziet: de stof is van dien aard, dat een nader onderzoek van de muzikale waarde voor een Christelijke oratoriumvereeniging gewettigd is.

Het koor zette met „Gross ist der Herr und hoch berühmt in der Stadt unsers Gottes auf sei- nem heiligen Berge“ meteen goed in, en hield zich vooral goed in het slot van dit eerste deel: „Dass dieser Gott sei unser Gott immer und ewiglich“.

In het tweede deel boeide vooral de stem van de sopraan, Martha Stam, die trouwens den heelen avond uitstekend op dreef was. De andere solisten waren Suze Luger en Willem Ravelli, beiden wel- bekend. Natuurlijk goed, zou ik haast zeggen, maar niet zoo, dat ze mij in dit werk bijzonder paktten.

Een groot bezwaar van Böhmes oratorium is, dat het werk hoe langer hoe minder boeit, hoe verder men komt.

Het begin brengt onder den indruk van ge- schoolede toepassing van het orkest- en koorappa- raat, en daarin ontbreekt het ook niet aan belang- rijke motieven. Maar als we in 't derde deel luis- teren naar „Es hatte ein Mensch zween Söhne“, — dan vragen we ons af, hoe een componist die zoo begonnen is, op die manier durft verder te gaan, zoo volkswijsachtig, zoo muzikaal-ondiep. En dan blijkt dat helaas een voorproefje van erger. In het koor „Bringe uns, Herr, wieder zu dir, dass wir wieder heimkommen“ wordt de banaliteit ten top gevoerd, zoowel in de melodie als in de har- monisatie. Zelfs in het slotkoor doen de twaalf paarden van de poorten der Heilige Stad in de muzikale overdracht meer denken aan ordinair glas dan aan edelsteenen.

Böhme speelt met alle mogelijke stijlen en laat absoluut raden naar zijn eigen muzikaliteit. Om het niet-hoorders eenigszins overdreven duidelijk te maken: de componist beweegt zich met naieve speelsheid tusschen Wagner, Bach, Mendelssohn, enz., en Johannes de Heer. Let wel: dit is over- dreven. Maar het zegt u toch genoeg om te demon-

streeren van een ijkken, to

Met Hu el ideaa ijk orato ijk is. M r evenm

Beide s astgeloo van vulg: nige ged ongetwijf

Bovend ij muzil van Böhl gevonden

Of dez aling?

In jedi cens te l genomen

am belar oor onz

Ik heb oor de heeft ges willendhe vaak ges en over d zeggen

De hee alle onde

De slot het zuive roekelooz ponist na van het n

er nog w kunnen

Die ver sterke lee weet dat langer ho vereenigi

En dan zijn vera koor als

zijn naam ment, wa waarvan mag wor geloovige werkt

Hulde het feest

Den 16 luthersch regeering predikan genis te

Wat h Een d schermh — aan w ding van danken i onder r dank zij Fransche gekomen, betroffen helm III schen de ders" tol van de „ luthersc sorten s voering v van zuik verzet kv en begun namen e groot de Schleier: de Unie - betwiste Ook was aan de

Toch door de door lan

Een de 1830 (300 noodigin denkdag Avondm volgen Avondm

is te doen dan
ikale opleiding

r geleden aan
delijke muziek-
slechts gebrek-
om het tegen-

zijn, dat zulke
tijd met zijn
konden.

og voor hebben,
ider leiding van
ig jaar den staf
uitvoering in
lorium, buiten
lfs al zou een

oo was, dat we
kennen, is des

as gaarae „Hal-
é ook in deze
ukwensch doen

um van Bruck-
oore gebracht,
de uitvoering
ht.

erd door Wal-
de meeste aan-
itvoering daar-
daad van den
vertolking.

1884 te Leipzig
ebben voor het
erzicht, in het
hij in 1908 aan
ek te studeren.
onservatorium

een Sympho-
Nikisch-Stipen-
ach (Vogtland)
en Kantor aan
„Die Heilige
mengesteld uit
dichten.

e heilige berg
ir plaatsen als
Via Dolorosa,
dere gedeelten
is van onzen

de heerlijkheid
en laat ons in
der verwoeste
het negende,
het Hemelse
Als een rode
het leven en
tot geeft op de
Jeruzalem de
kelijke stad in

wegend „schil-
ld, zijn: Sion,
el, De tempel-
dolorosa, Gol-
inhooien van
Jeruzalem.

, dat een nader
urde voor een
ewettig is.

der Herr und
Gottes auf sei-
t, en hield zich
ste deel: „Dass
und ewiglich“.
l de stem van
ens den heelen
andere solisten
lli, beiden wel-
it zeggen, maar
zonder paken.
oratorium is,
der boeit, hoe

ndruk van ge-
en koorappa-
let aan belang-
erde deel luis-
zween Söhne“.
componist die
urft verder te
zikaal-ondep-
ze van erger-
er zu dir, dass
banaliteit ten
als in de har-
oe de twaalf
ge Stad in de
aan ordinar

stijlen en laat
uzikaliteit. Om
even duidelijk
ch met naieve
Mendelssohn,
l: dit is over-
om te demon-

streeren het gebrek aan consequente doorvoering van een eigen, bij zulk werk passenden, persoonlijk, tot in onderdeelen argumenteerbaren stijl. Met Hubert Cuypers' Kerstatorium hebben we het ideaal van een modern Protestantisch-Christelijk oratorium niet bereikt. Wat niet verwonderlijk is. Maar met Böhm's „Heilige Stadt“ zijn we er evenmin.

Beide componisten zijn in dit soort compositie vastgelopen op onvolkomen verantwoordbaarheid van vulgarisatie in melodie en harmonie in sommige gedeelten van hun oratorium, maar Böhm's ongetwijfeld veel sterker dan Cuypers.

Bovendien weten we van Cuypers na afloop wie hij muzikaal was, toen hij zijn opus schreef, en van Böhm's hoogstens, dat hij zichzelf nog niet gevonden had, of weer kwijt was.

Of deze meening veranderen zal na een herhaling?

In ieder geval was het interessant dit werk eens te hooren uitvoeren, vooral in aanmerking genomen de buitengewone moeite die men heeft om belangrijk en goed modern werk te vinden voor onze Christelijke oratoriumverenigingen.

Ik heb den indruk gekregen, dat „Halleluja“ voor de vertolking hard gewerkt heeft, en niet heeft gespeculeerd op de haast traditionele welwillendheid, waarmee bij een jubileumconcert zoo vaak geschreven wordt: „Hartelijk gefeliciteerd, en over de prestaties zullen we vandaag maar niets zeggen“.

De heer Tobé zal niet verwachten, dat ik over alle onderdeelen de loftrampet zal steken.

De slot-toon van het eindkoor zal hem ook niet het zuiverst geklonken hebben dank zij de ietwat roekeloze opstuwing aan het eind door den componist na een paar uur hard zwoegen. De inzetten van het mannenkoor waren weifelend. En zoo zijn er nog wel enkele dingen te noemen, die verbeterd kunnen worden.

Die verbeterd kunnen worden, als de muzikaalsterke leden van het koor die critiek hebben — ik weet dat ze er zijn — niet weglopen, maar hoe langer hoe meer degelijke krachten aan hun (haar) vereniging toevoeren.

En dan zij men zich in de Roltestad bewust van zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van een koor als „Halleluja“, dat onder een geloovig leider zijn naam „Christelijk“ niet draagt als een ornament, waarmee men eigenlijk verlegen zit, doch waarvan geestelijk en muzikaal het beste gehoopt mag worden, zoolang en in zooverre als het met geloovige energie in de toekomst aan zijn roeping werkt.

Hulde voor het initiatief en de uitwerking van het feestplan!

JOH. LUIJKENAAR FRANCKEN.

Een „Afscheiding“ in Duitschland.

Den 16en September anno 1834 verschenen in de lutherse pastorie te Hönigern in Silezië eenige regeeringspersonen uit Breslau en gelasten den predikant, Eduard Kellner, hun naar de gevangenis te volgen.

Wat had deze merkwaardige man misdreven?

Een der Koningen van Pruisen, van ouds beschermheeren van de gereformeerde belijdenis — aan wie o.a. de stichting (1783) en instandhouding van de Geref. Kerk te Vlotho a. d. Weser te danken is —, Friedrich Wilhelm III, in zijn jeugd onder rationalistische invloeden opgevoed, maar dank zij den druk der tijden (heerschappij der Fransen!) tot een zekere „kerkelijke vroomheid“ gekomen, waarbij hem kwesties, die de belijdenis betroffen, tamelijk vreemd bleven, Friedrich Wilhelm III dan wilde in zijn land de eenheid tusschen de lutherschen en de gereformeerde „belijders“ tot stand brengen, en wel langs den weg van de „Unie“. Eerst werden Gereformeerden en Lutherschen in dezelfde provinciale bestuursresorten samengebracht. Later (1822) volgde de invoering van een geünieerde Agende (Liturgie-boek), van zulk een gemengd karakter, dat van alle zijden verzet kwam. De Koning beval toen de invoering en begunstigde tevens allen, die zijn Agende aannamen door „bevordering“ etc. Toch bleef een groot deel der gemeenten zich verzetten, o.a. Schleiermacher — hoewel hij op zichzelf voor de Unie was —, omdat hij den Koning het recht betwistte regelen voor den Eeredienst in te voeren. Ook was er verzet van velen op gronden ontleend aan de belijdenis.

Toch werd ook dit verzet gebroken, en wel door de kwestie... commissariaal te maken en door langs dien weg allerlei concessies te doen!

Een derde etappe van den strijd betekende in 1830 (300-jarig jubileum van Augsburg!) de uitnodiging van den Koning, dat men op den gedenktag toch tot de Unie zou toetreden door bij het Avondmaal den ritus van het brood-breken te volgen. (De Lutherschen gebruikten bij het Avondmaal oblaten — ouwels). Nu betekende het

gebruiken van de Agende-in-dien-zin dus aanvaarding van de Unie, en bovendien werden nu vooral de Lutherschen door den drang van den Koning gedwongen hun belijdenis prijs te geven. Verzet kwam er dus vooral van Luthersche zijde, speciaal in Silezië. De predikant Scheibel, bij wien zich honderden gezinnen hadden aangesloten, werd afgezet en... emigreerde.

Ook Eduard Kellner nu had geweigerd de geünieerde Agende aan te nemen. Met de volgende woorden had hij zijn vrienden daarvan rekenschap gegeven: „Bij mijn ordinatie (plechtige „indienst-treding“ van een candidaat) heb ik mij verbonden aan de Luthersche belijdenis. Deze belijdenis verkondigt het rijke en reine evangelie, zooals God het door de hervorming van Maarten Luther voor onze landen ontsloten heeft. Tevens verwerpt die belijdenis enkele gereformeerde leerstellingen als dwaalleer. Nu moet echter volgens den wil des Konings in de geünieerde Evangelische Kerk de belijdenis van Lutherschen en Gereformeerden gemengd gelden. Daartoe zal de nieuwe Agende ingevoerd worden. Zulk een vernieuwing mag ik niet goedkeuren door daaraan mee te doen: want ze is tegen Gods Woord en de Luthersche belijdenis.“

Daarom had Kellner de geünieerde Agende niet aangenomen, zijn afzetting door den geünieerd geworden Superintendent („toezicht“-uitoefenende predikant in een Synode — classis) niet erkend, omdat ze uitging van een geünieerd kerkbestuur en niet van een Luthersch, en liet hij zich nu gevangen nemen.

Meer dan vier jaar heeft hij in de gevangenis moeten doorbrengen.

Zou het toch maar niet beter geweest zijn, wanneer hij de geünieerde Agende aangenomen had? Hij had toch ook zoo zijn gemeente verder kunnen dienen en geheel in den zin van de Luthersche belijdenis kunnen prediken!

Zoo redeneerde men in zijn omgeving en in zijn tijd.

Zeker, maar... het is nog nooit geraden geweest iets tegen het geweten te doen, en wel allerm minst wanneer dat geweten belijdt zich gebonden te weten aan Gods Woord.

Uit dat Woord van God had Kellner reeds in zijn studententijd geleerd, dat het opstand tegen God is wanneer wij, menschen, naar eigen goeddunken leven, in plaats van God onzen Heere te dienen en in Zijn kracht onze medemenschen. Dit Evangelie en niets anders moest de kerk, naar Kellner's innigste overtuiging, aan het volk prediken. Nu had, volgens hem, de Luthersche belijdenis dit Evangelie het zuiverst bewaard, vandaar dat hij zijn volle persoonlijkheid inzette in den strijd voor het handhaven, onverkort, van die belijdenis. En nu was het hem niet genoeg, dat het hem persoonlijk eventueel mogelijk zou blijven om in zijn eigen gemeente het Evangelie in Lutherschen zin te prediken. Het was veelmeer een gewetenszaak voor hem, dat de Luthersche Kerk in het land niet zou ondergaan.

Evenwel, met zijn gevangenneming scheen het lot van de Luthersche Kerk in die streek beslist. Leek het niet vanzelfsprekend, dat de geheele beweging zou vastloopen, zoodra haar geestelijk hoofd verwijderd werd?

Inderdaad, dat zou gebeurd zijn, wanneer alleen maar de predikant en niet ook de gemeente-leden zelf geweten hadden, waarom de strijd ging. Juist daarvoor nu had Kellner gezorgd. Toen hij in 1822 zijn ambt in het uitgestrekte Hönigern met zijn drie en dertig buurtschappen aanvaard had, had hij door preeken en door bijbelavonden zijn gemeenteleden het oude evangelie, dat hem zelf tot zoo grooten troost geworden was, onvermoeid en onverpoosd verkondigd. En tot zijn groote vreugde had hij ondervonden dat Gods Woord niet ledig wederkeert. Het geestelijk leven wies in dit door rationalistische prediking verwoest gebied. In korten tijd verkocht hij 400 bijbels in zijn gemeente, wat heel wat beteekent wanneer men in aanmerking neemt, hoe laag het sociaal peil in die dagen ook en vooral in die streken was. Een machtige „opwekking“ volgde. Maar... daarbij liet Kellner het niet. Hij wenschte alles in de zuiverste kerkelijke banen te leiden. Kerkelijke vragen van liturgie en belijdenis, en dus ook de brandende kwestie van dien tijd, de Unie, besprak hij met zijn gemeente. Daardoor waren zijn schapen precies op de hoogte met datgene wat er in den kerkelijken strijd passeerde.

Toen derhalve hun predikant gevangen gezet werd, bleven ze hardnekkig aan hun rechten vasthouden. Acht processen werden hun aangedaan. Ze wilden ook hun kerkgebouw niet aan de nieuwe geünieerde Evangelische kerk afstaan. Dag en nacht bewaakten ze dat. Maar zie, daar gebeurde het ongelooflijkste: op den 21sten December 1834 liet de Koning de kerk door 500 militairen „bestormen“ en de deuren openbreken ten behoeve van de geünieerden!

Ondanks den afval — dank zij vooral de sociale boycotting — bleef een belangrijk deel der gemeente getrouw. Zij sloten zich nauwer aan en hielden voortaan hun door den staat verboden godsdienstoefeningen, meest leesdiensten, in het geheim.

Boven hun kerkelijk leven schreven zij: men moet

Gode meer gehoorzaam zijn dan den menschen. Het hagede natuurlijk hoeten. Want elke deelnemer aan een geheime godsdienstoefening moest een daalder, bij herhaling verdubbeld, betalen. Men was daar niet „gezegend“ met de Code pénal!

Meestal 's nachts kwamen zij bijeen, en vaak waren dan in hun midden andere Luthersche predikanten, die eveneens de nieuwe Agende niet aangenomen hadden en daarom afgezet waren, maar nog niet gevangen gezet. Onverschrokken trokken zij door die streek, hoewel een hoog bedrag aan „vanggeld“ op hun hoofd gezet was.

Maar in die vervolging konden de getrouwe gemeenten toch roemen. Toch? Neen, juist daardoor. Ze werden niet moede te getuigen van Gods rijken zegen over hun leven, dien zij ontvingen uit Zijn Woord.

Deze strijd duurde tot 1840: een zware strijd, een ongelijke. Want aan de eene zijde stond de Koning met zijn politie en zijn soldaten, aan de andere zijde een groepje Lutherschen, aan wie elk uiterlijk machtsmiddel ontbrak. De Koning had openlijk uitgesproken, dat in geen geval een zelfstandige Luthersche Kerk naast de geünieerde zou worden geduld. Intusschen, de Koning stierf. Maar in leven bleef de kleine, verdrukte en vervolgd Luthersche Kerk. Zij had, dank zij Gods genade, de overwinning behaald. Want, hoewel men haar alle uiterlijk bezit had afgenomen, haar rijke innerlijk bezit — Gods Woord naar Luthers belijdenis — mocht zij weer vrij uitstallen: de nieuwe Koning, Frederik Wilhelm IV, maakte een eind aan de vervolgingen. De gevangen predikanten werden vrij gelaten, de inbeslagnemingen hielden op.

Begin Maart 1841 keerde Kellner in zijn oude gemeente terug. Gemakkelijk was zijn taak in den beginne niet. Het was nu zaak voor het kleine, trouw gebleven groepje geloovigen, wier financiële draagkracht door de vervolgingen en justitieele executies geweldig verzwakt was, een kerkelijk leven op te bouwen alleen uit vrijwillige bijdragen zonder een cent ondersteuning van den staat. Er moesten kerkgebouwen komen, scholen gesticht, tractementen — hoe gering ook — voor de predikanten bijeengebracht.

In het jaar 1845 telde deze Luthersche Kerk in oud-Pruisen 18.644 zielen in 20 parochies met 22 predikanten. Thans heeft ze 57.000 zielen en wordt ze verzorgd door ongeveer 90 predikanten.

Hun grootste rijkdom toen en thans (ten tijde van het Müller-regiem!) is, dat zij — ook nu — vrij en ongestoord van al hun kansels Gods Woord mogen verkondigen in den zin van hun zoo geliefde Luthersche belijdenis.

Is hun geschiedenis niet bijna trek voor trek te vergelijken met wat de „Afscheiding“ bij ons vertoonde?

T. DELHAAS.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De toestand der Wereldzending.

V.

(Haar taak.)

Het doel van de zending is het brengen van het Evangelie aan hen, die de waarheid niet kennen, om alzoo te komen tot stichting van de kerk des Heeren. Alles wat dus door de zending gedaan wordt moet daarmee in verband staan. En ook mag noch het een noch het ander worden verwaarloosd. Eveneens moet de zending er zich voor wachten, om de boodschap des heils te brengen in Westersche vormen, of ook aan de kerk een vorm te geven, die aan de bevolking van het zendingveld ten eenenmale vreemd is.

Ook dreigt er gevaar voor de zending, als de regeering haar steunt voor den arbeid in het zendingshospitaal en op de zendingsscholen door overgrote subsidies, waaraan vanzelfsprekend allerlei voorwaarden worden verbonden. Immers, de zending zou er dan toe kunnen komen, om haar tweevoudig doel wat minder ernstig op te vatten. Steun der regeering mag alleen worden aanvaard in zooverre de zending dien steun kan dienstbaar maken aan het volbrengen van haar taak.

Er zijn er geweest, die meenden, dat de eigenlijke taak der zending was de „Christianisering der niet-Christelijke wereld“. Zelfs vraagt Prof. Richter zich in zijn artikel „Zur Missionslage“ af, of de zending niet een te groote taak op zich genomen heeft door zich te werpen op de geheele niet-Christelijke en de Roomsche wereld; vergt dit niet te veel aan geld en aan menschen? Moet men inderdaad er op uit zijn, om steeds weer nieuwe volksstammen te ontdekken, die het Evangelie nog niet gehoord hebben?

Ook acht hij het van twijfelachtige waarde, wanneer men poogt groote massa's van landen en volken, zooals Indië of China, als één zendingveld saam te vatten ten koste van alles. Als het doel is een kerk te stichten, een volkskerk in den goeden zin van het woord, dan concentreere zich